

OPPEGÅRD
HISTORIELAG

Kalender 2005

Gjersjøvassdraget

Vassdraget vårt

I år har vi Gjersjøvassdraget som tema i Historielagets kalender, et tema vi håper dere finner interessant og lærerikt. Vi er ikke store kommunen arealmessig, men har vår egen drikkevannskilde, langstrakte Gjersjøen, og vi har tjern og vann, bekker og ikke minst Gjersjøelva med all sin historie. Ferskvannet er en livsnødvendighet, men elver og vann gir oss også muligheten til rekreasjon og utfoldelse. Vannkraften har vært og er av stor betydning for strømforsyning og i treindustrien. I Gjersjøelva var det omfattende sagbruksvirksomhet i flere hundre år. En tid var dette den største arbeidsplassen i området. Etter en iherdig innsats fra blant annet Oppegård Jeger og Fiskerforening er elva i dag et sted for rekreasjon. Fisking av laks og ørret, og demonstrasjoner av oppgangssaga som ble bygget opp for få år siden er verdifulle tilbud til dagens innbyggere.

Ferskvannet er av største betydning også for kommende generasjoner. Derfor er det viktig å verne om vassdragene.

I denne kalenderen har vi benyttet flere skribenter som har forfattet artikler om de temaer de er eksperter på. En stor takk til disse. Vi takker også Ragnhild Grøndahl Krogness som velvillig har latt oss få bruke heftet "Kulturminner i Gjersjøelva" som kildemateriell.

Unni Fjeld

Historiske skrifter

Oppegård Historielag har nå startet en serie historiske skrifter som vil bli utgitt etter hvert som de blir ferdige og finansieringen i orden.

Først ute er en dagbok skrevet av Dr. Fredrik Müller (senior) for perioden april - august 1940 altså de første krigsmånedene. Boken er blitt oppbevart av hans sønn, Sigurd Killén, som velvilligst har stilt den til historielagets disposisjon. Med tillatelse også fra hans søsken utgir vi boken.

Teksten er renskrevet av Erik Ballangrud. Språket i dagboken er noe gammelmodig og det er brukt en rekke forkortelser som gjør den tung å lese i original. Vi har derfor gjengitt boken i to deler. Den første delen er en "bokstavtro" utgave. Den andre delen er i en mer moderne språkdrakt og uten forkortelser og dermed mer lesbar. En rekke avisartikler fra den tiden er gjengitt i faksimile og kommentert.

Dr. Fredrik Müller (sen) hadde som doktor en stor kontaktflate med folk både på den rette og den gale siden, og hadde derfor tilgang til mange opplysninger som andre ikke hadde.

Hefte er på 58 sider og legges ut for salg hos Kolbotns bokhandlere og på biblioteket for kr. 70.- pr. stk.

Historisk skrift nr. 1

Dr. Fredrik Müller (sen.)

Dagbok

April-august 1940.

Hans tanker om begivenhetene rundt seg i de første krigsmånedene.

Utlagt til salg for kr. 70.- hos Bokhjørnet AS, Sentrumsbygget, Kolbotn Bokhandel, Megabygget og på biblioteket.

Forsidebildet er en akvarell malt av Agnes Dæhlie. Den viser Gjersjøelven med Ingjerstrandbroen i bakgrunnen og et uthus på Kruttmølleplassen.

Slorene i Gjersjøen

Av Eivind Barca.

1. Hvor ligger slorene?

Med betegnelsen "slor" mener vi bløt mark i innsjø. Slorene ligger ved utløpet av elver eller større bekker, og er dannet av slam fra disse. Når vannet stiger om høsten, ligger slorene under vann. Om våren når vannstanden synker tørker slorene opp og siv og gress vokser raskt opp. I Gjersjøens sydende strekker slorene seg fra Haugbro til Flauenberg og er dannet av Dalsbekken, Sætrebekken og Greverudbekken. Helt til etter siste krig ble deler av slorene høstet til fôr, og dels beitet kuer her.

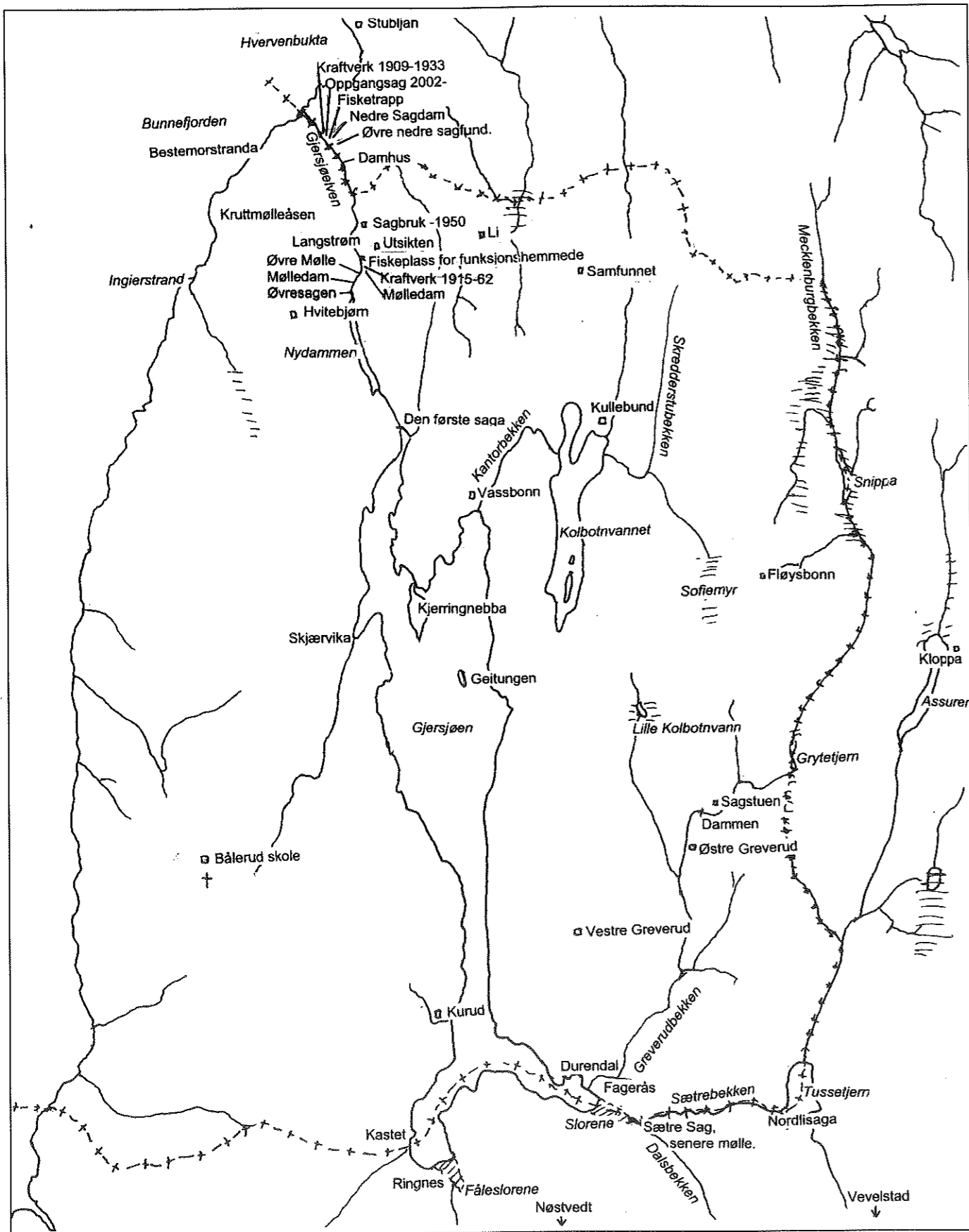
Ved Ringnes ligger Fåleslorene ved utløpet av Ringnesbekken. Hele dette området, inklusive Nøstvedt, ble i oldtiden eiet av urgården Fåle.

2. Hvorfor er slorene så verdifulle?

Grunneierne satte garn og fisket gjedde i stor stil så snart isen gikk om våren. Denne "isgjedden" var kritthvit og fast i kjøttet, og var en delikatesse, spesielt som fiskekaker. Før og under siste krig var vannet i Gjersjøen krystallklart og kunne drikkes slik det var. Man kunne uten vanskelighet se bunnen på 6-7 meters dyp. Om høsten samlet villendene seg på slorene, og fra 15. august drev grunneierne andejakt fra båt. Etterhvert har Gjersjøen fått dårligere vannkvalitet, men samtidig et yrende fugleliv. Canadagås, grågås, heirer og svaner er blitt vanlige i tillegg til de mange andre arter som har hatt tilhold her. Det arbeides med planer om å gjøre slorene til et fuglereservat, med muligheter for å iakttta fuglelivet fra egnede observasjonsplasser.

Vi støtter Oppegård Historielags arbeid:

		
	 Kolbotn Bokhandel Megabygget	
  <small>Din planteleverandør i Oslo og Akershus</small>	 BLOMSTERDALEN GREVERUD HAGESENTER A/S	 AUT. ELENTREPENØR MURIBØ INSTALLASJON A/S
	 Sentrumsbygget	

Kartet viser det meste av Gjørvassdraget. Her er angitt de steder og anlegg som er nevnt i denne kalender. Som en ser så går kommunegrensen mot Ski midt i Sætrebekken, Tussetjern og et stykke opp mot Assuren. Lenger nordover følger den Greverudbekken/Mecklenburgbekken. Vi ser også at grensen mot Oslo (tidl. Aker) følger Gjørvasselvas nordlige del. Dermed ble noen av husene og anleggene til Ljansbruket liggende delvis i Oppegård og Oslo (Aker), noe som førte til en del komplikasjoner.

Vassbonnsaga

Av Eivind Barca.

Hvor lå den første saga i Gjørvasselva? Det har vært spekulert meget rundt hvor den første saga i Gjørvasselva lå. I dag vet vi at de første oppgangssagene i Norge ble anlagt allerede rundt 1490 i Bohuslen.

Vandrevne kornmøller var i bruk allerede før svartedauen, og man må da spørre seg: Hvilke grunneiere i Oppegård hadde fallrettigheter i Gjørvasselva i de eldste tider?

På østsiden av Gjørvasselva eide Fløysbonn all grunn fra Sætrebekken inn til grensen mot østre Aker. Opprinnelig strakte grensene mot øst seg helt til Langen. Fløysbonn var en kjempegård. Fra denne ble Vassbonn, Kullebund og Li skilt ut allerede i førkristen tid.

På vestsiden av Gjørvasselva eide høvdingen på Fåle hele Svartskogplatået til Gjørvass elv. Også Nøstvedt hørte til godset.

For begge eiendommer var Gjørvasselva det naturligste sted å hente vannkraft, da dette ble nyttig. Gjørvasselva er den mest vannrike elv mellom Oslo og Moss. Gjørvasselva hadde rikelig med vann året gjennom til datidens begrensede virksomhet, og var lett å demme opp.

Storkapitalen kommer

Da de verste virkninger av svartedauen avtok på begynnelsen av 1500-tallet, begynte storkapitalen å se seg om etter investeringsobjekter. Skogene på begge sider av Gjørvasselva hadde stått urørte i mer enn 150 år, og åkerlappene var erobret av granskogen. Eksport av trevirke til Holland og England ga store inntekter, og frem for alt var behovet for trematerialer stort til gjenoppbyggingen av de mange ødegårder etter pesten.

En av rikmennene som kastet sine øyne på Gjørvasselvas muligheter var Henrik Krummedike, den tids mektigste norske adelsmann.

På side 3 i "Hvitebjørn og Stubljan 1799-1899" kan vi lese:

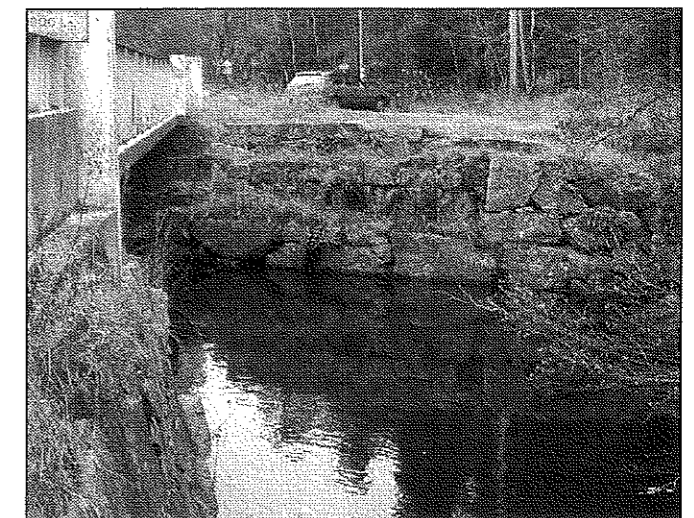
Kort efter at han havde tilbyttet sig Hvitebjørn, forenede han denne Eiendom med den nærliggende Ødegaard Vasbond, som han ved Mageskiftebrev af 8de September 1529 tilbyttede sig af dens Eier Margrethe, Olaf Endridsøns Efterleverske.

Hvem denne var har man ingen Kundskab om; og da Seglet paa det originale Dokument mangler, kan man ikke ad den Vei erfare noget. Hendes Medunderskrivers Navne og Stillinger syntes dog at antyde, at hun har været af god Slægt. Allerede i dette Mageskiftebrev omtales en Sagfos og en Sagmølle tilhørende Vasbotten og bygget "paa then Stroem som løber millom baade Ødegaardene" (dvs. Hvitebjørn og Vasbotten). Af hvad Art den her omtalte Sagmølle har været er ikke godt at vide, men den danner den første Begyndelse til den senere saa betydelige Brug ved Gjørvasselva. Imidlertid er det den Merkelighed ved denne Sag, at den utvilsomt har været en af de første i sit Slags her i Landet.

På Vassbonns grunn.

Denne saga sto ved utløpet av Gjørvasselva, der Gjørvass bro ble lagt ved byggingen av Mosseveien i 1850-årene, på Vassbonns grunn. Fallhøyden var ikke stor, men mer enn tilstrekkelig. Opprinnelig hadde det nok stått en mølle her, som hadde betjent alle eiendommene under Fløysbonn. Til for få år siden kunne man spasere gårdsveien fra Vassbonn ned til Gjørvass bro. Vassbonn var den av gårdene som lå nærmest elva, og den det var naturlig å legge driftsansvaret på.

Da Heimevernet startet reorganiseringen av de tyske stillinger ved Gjørvass bro i 1948, lå det ennå rester av stenfundamenter i elva nedenfor broen.

Gjørvass bro i dag.

Fra svundne tider - motorsagen

Av Karsten Høy

Vannsagene var en revolusjon for skogeierne da de ble konstruert og bygget en gang i 1500-1600 årene her i Norge.

Langs Gjersjøelven ble det etter hvert anlagt flere sager, og behovet for sagtømmer økte sterkt i årene fremover.

Sagtømmeret ble hugget vinterstid og snøføret var avgjørende for å få trevirket ut av skogen, hester med spesielle sleder ble brukt.

Ljansbrukets skoger lå gunstig til transportmessig sett, på alle kanter hellet terrenget ned mot Gjersjøen eller Bundefjorden. Tømmeret ble kjørt ned til strendene, og når våren kom, og isen gikk, ble det fløtet til Gjersjøelven. Så fungerte skogsarbeiderne som tømmerfløtere om våren og sommeren.

Skogsarbeidernes redskaper var uforandret i alle år - øks og sag, senere kom svansen. Alt måtte gjøres for hånd og det var et utrolig slit - men så var det godt stoff i karene den gang.

Først i 1948 kom motorsagen i bruk, i hvertfall her i Follo. Østlandets Blad intervjuet den første eieren ute i skogen med motorsagen. Det var Per Engh fra Skjærvika her i Oppegård. Den første motorsag i Follo kom altså først til vår kommune. Per hadde arbeidet i Ljansbrukets skoger siden folkeskolen og kjøpte sagen, en amerikansk sag av merket Homelite, etter en svært overbevisende demonstrasjon ute på Bålerud skole.

Hans far, Peder Engh fra Skjærvika, var skogsbetjent for Ljansbruket - ansatt i 1894. I 1944 kunne han se tilbake på 50 års tjeneste på samme arbeidssted. Det var godt å være på Ljansbruket i Ingjers dager.

Ca. 25 000 skogsarbeidere var i skogen i årene etter krigen, og motorsagen representerte faktisk en revolusjon i arbeidet. Den ble særdeles godt mottatt utover det ganske land, og etter at Jobu begynte sin produksjon ble den et uunnværlig hjelpemiddel i det hårde skogsarbeidet. Jobu startet først opp på Fagerstrand - men manglende støtte fra kommunen, de hadde ingen tro på en slik sag, førte til at virksomheten ble lagt til Frogn kommune - Drøbak - de støttet økonomisk. En investering Frogn kommune neppe angret på.

Jobu var forøvrig Norges første og eneste produsent av motorsager. Alt er jo nå historie - i Norge er det ingen produksjon lenger. Som så mye annet er viksomheten kjøpt opp av utenlandske interesser.

Per Eng i sving med den første motorsagen i Follo.

NB!

NB!

FAST SPALTE I LOKALAVISEN OPPEGÅRD

Fra og med nr 3/04 vil Historielaget ha en fast spørsmålspalte om Oppegårds historie med utfyllende svar. Test dine kunnskaper! I samme spalte får vi lov til å presentere våre nærmeste aktiviteter.

FØLG MED! FØLG MED!

NB!

NB!

Fiskeritiltak i Gjersjøelva

Av Harald Lundstedt

I 1991 startet Oppegård Jeger- og Fiskerforening arbeidet med å få laks og sjørret tilbake til Gjersjøelva. Ingen brydde seg om området og folk brukte det som søppelplass. Etter at vi fikk fast vannføring kunne vi begynne med fiskestelltiltak. Først ble det ryddet i og langs elva. OJFF brukte ca. 4000 timer for å rydde bort det verste. Det ble 8 store lastebillass. Vi dro alt søppelet dit gravmaskiner kunne nå det for å lesse det videre på lastebilene. Fortsatt må OJFF hver vår fjerne søppel som blir kastet ut i elva, og da særlig fra Ingierstrandbrua.

Det er bygget 2 fisketrapper. Den største ligger ved oppgangssaga. Denne er delvis lagt under bakken. Her er det støpt flere kummer på 2+2+2m. Høydeforskjellen mellom kummene er på 45 cm. Vannstrømmen blir styrt i 30 cm brede og 50 cm dype forsengkninger. Det må være en viss vannføring for at fisk skal kunne forsere fisketrappene. Prislappen på denne fisketrappen var 400 000 kr. Sesongen 2000 ble det satt ut et videokamera som registrerte all fisk som forserte fisketrappen. Denne høsten var det mye regn og stor vannføring. Det ble registrert 280 fisk, og den største var en laks på mellom 7-8 kg. Den andre fisketrappen er plassert ved damhuset til første kraftverk ved Kruttmølleplass. Dette er en annen type fisketrapp som er satt opp av tømmerstokker og grov plank. Denne ble satt opp på dugnad av OJFF.

Det er plassert ut hele 100 tonn gytegrus (rund stein 3-8cm), hvorav 70 tonn fra oppgangssaga og ca 100 m nedover. Her er også lagt ut stor stein og trestokker på tvers i elva for å få mest mulig liv i vannet. Resten av grusen er lagt ut fra øvre kraftstasjon og nedover. Laks og sjørret må ha rennende vann for å gyte.

Det er bygget flere terskler for å heve vannstanden i områder der det tidligere kunne være helt tørt. Det er også lagt ut mange store steiner i Langstrøm for at fisken skal få skjul.

Alle trær er bevart for at disse skal skape skygger som er fine oppholdsplasser for fisk. Fra grenene detter det ned mye mat som insekter og liknende som fisken godter seg med. Skyggene sørger også for at vannet ikke blir for varmt.

Det er bygget fiskeplass for funksjonshemmede som får fiske gratis.

OJFF har fått fisketillatelsen på åremål fra grunneierene langs nedre del av elva der det går laks og sjørret.

Det er nå åpent fiske for alle som er medlem av OJFF. Fisketiden er fra 1. juli og frem til 1. oktober. Kortene koster kr 50 for de under 20 år, og 100 for andre.

Det er hver høst mye fisk som står nedenfor brua over til båthavna og venter på stor vannføring for å gå opp for å gyte. Her kan det være opptil 50 sjørretter fra 0.5- 3 kg. Dette er verd et syn! Det samme er det å se den fisken som er gått opp i elva og som klargjør seg til gytingen. Dette kan best oppleves ved øvre kraftstasjonen eller bilverkstedet. Gå forsiktig slik at du ikke blir oppdaget. Den beste tiden for disse opplevelsene er fra midten av oktober og ut november.

Oppgangssag i Gjersjøelva

Av Guri Vallevik Håbjørg

Om Gjersjøelvprosjektet

Gjersjøelvprosjektet ble startet i 1991 av Oppegård jeger- og fiskerforening. Foreningen ønsket å forbedre oppvekstmulighetene for laks og sjøørret i elva. Ganske raskt utvidet dette arbeidet seg til å bli et samarbeid med en rekke andre organisasjoner om å utvikle Gjersjøelvdalen til et område for kulturminnevern, rekreasjon og friluftsliv. Et viktig mål ble å synliggjøre den store sagbruksvirksomheten i elva ved å sette opp en oppgangssag. Ruiåsaga i Ruiåa bygningshistoriske park på Dovre ble brukt som modell for en sag i Gjersjøelva.

Den første oppgangssaga i Gjersjøelva

Innføringen av oppgangssager i Norge skjedde omkring 1500. De første sagene kom i Mosselva i 1502 og i Drammensvassdraget rundt 1520. De første enkle oppgangssagene var bygd med ett langt sagblad spent opp i en treramme. Rammen ble drevet opp og ned av et vannhjul via en veivstang og krumtapp.

Bildet er fra åpningen 27. april 2002. Foto GVH.

Eiendomsbesitter og sin tids mektigste adelsmann, Henrik Krumedike (1465-1530), fikk i år 1529 med kort tids mellomrom hånd om de to gårdene Hvitebjørn og Vassbonn i Oppegård. Derved fikk han vannrettighetene til "den sagfos som løber millom de to ødegaarde" slik det heter i et makeskiftebrev.

Samme år som han fikk hånd om vannrettighetene, fikk Krumedike også byttet til seg en sag som tilhørte Mariakirken mot et av kongens len. Dette ble starten på en blomstrende sagbruksvirksomhet i Gjersjøelva basert på vannkraft. Ved innføring av byprivilegiene i 1662 fikk byene og byborgerne enerett til å skjære tømmer for eksport. Eierne av Ljansbruket hadde slike rettigheter. Noe senere ble det bestemt at sagene bare kunne produsere et visst kvantum for eksport - derav kom navnet kvantumsag. Ordningen med kvantumsager opphørte i 1795, men trelasteksporten ble ikke helt fri for regulering før rundt 1860. Ved århundreskiftet ble vannsagene i Gjersjøelva gradvis avløst av dampdrevne lokomobilsager som ble flyttet rundt i skogene etter behov. Den siste vannsaga i Gjersjøelva ble nedlagt i 1908 i forbindelse med bygging av kraftverk i nedre fall.

Sagprosjektet

Etter 6 års arbeid med å få til en finansiering, kunne prosjektering av saga starte for alvor i år 2000. Prosjektet ble godkjent av antikvariske myndigheter og byggetillatelse forelå i april 2001. Grunnarbeidene begynte umiddelbart i mai samme år. Grunnarbeidet og oppsetting av de store natursteinmurene er utført av maskinentreprenør Gunnar Dalby, Vestby. Firma Jora Bygg og Laft AS fra Lesja har bygd og montert sagbygningen og saginnredningen. Byggemeldingstegninger er utført av sivilarkitekt Kjell Nash, Tromsø.

Saga har kostet nær kr. 1.200.000. Da er fundamenteringsarbeider og planering av området inkludert.

Den offisielle åpningen fant sted 27. april 2002 og saga ble satt i gang ved at ordfører Sylvi Graham åpnet vassrenna og slapp vann på vasshjulet.

Virksomhetene i Greverudbekken og Sætrebekken

Av Geir Bagge-Skarheim

Syd i Gjersjøen kommer det inn tre bekker: Fra syd, Dalselven, fra nord-øst Greverudbekken og Sætrebekken. Dalsbekken hadde betydning som tilløp til Gjersjøen, og vannføringen i både Greverudbekken og Sætrebekken gav grunnlag til drift av sag og mølle.

Greverudbekken har sitt nedfallsområde hovedsakelig på Greverudgårdene og nordover til grensen mot Oslo. Det er en typisk flombekk med stor vannføring i perioder med stor nedbør, men heller tørr resten av året.

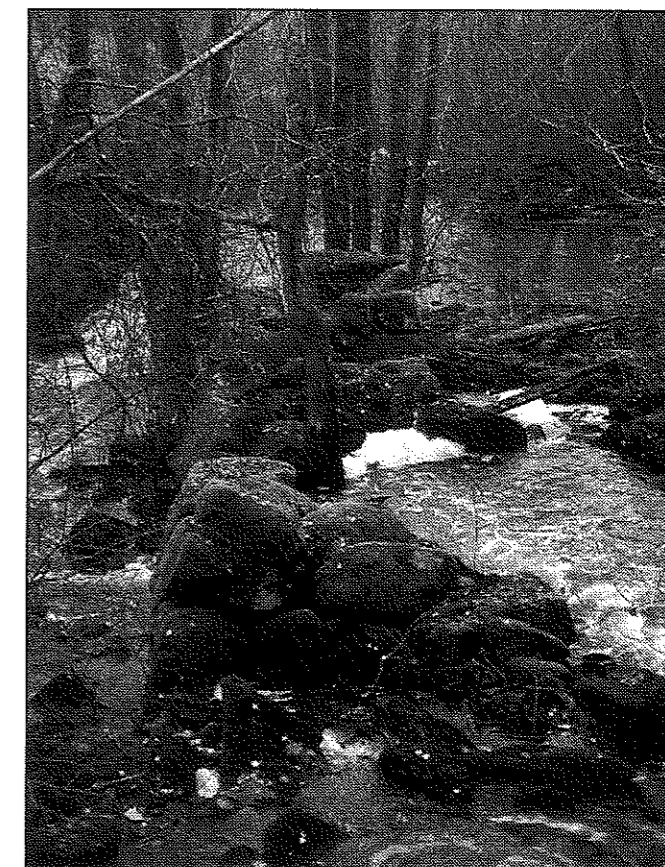
Langt oppe i bekken finner vi stedet Sagstua, nordøst for golfbanen på Østre Greverud. Her var bekken regulert med dam, og her var det en oppgangssag.

Fra dammen går bekken rolig sydoover gjennom innmarken på Østre Greverud, før den dreier mer mot vest ved jernbanen og Skiveien og buldrer ned Durendalen til neste dam som lå ved vadestedet og brostedet ved Fagerås. Sagen lå nedenfor fossen, og fundamentene er fremdeles godt synlige. Sagverket ble flyttet til Kurud i mellomkrigstiden, og fikk motordrift. Restene kan sees der den dag i dag

Sætrebekken har sine kilder nord for Kloppa, renner gjennom Assuren, og ned Assurdalen til Tussetjern, som også har tilløp syd fra Vevelstad. Utløpet av Tussetjern var regulert med dam. Restene av dammen kan sees under jernbanebroen over bekken. Litt nord for dammen ligger de mektige murene etter Nordlisaga, distriktets kanskje største sag. Anlegget brant rundt forrige århundreskifte, og maskineriet ble flyttet til Vevelstad hvor det ble drevet videre med motor.

Lenger ned i Sætrebekken, nedenfor Haugbro, hvor Oldtidsveien og senere Kongeveien krysser bekken i en høy stenbro. Her ligger restene etter sag og mølle som i skiftende eierskap har tilhørt både Nøstvedt og Sætre. Dammen som regulerte vannføringen, lå like ovenfor broen. Sagen hadde et lager av plank som ble konfiskert og brukt som sperring for Karl XII vinteren 1716, og det ble gitt erstatning til eieren fordi plankene ble påtent og brent som et ledd i forsvaret av stillingen ved Sætre.

Driften av sagene og møllene i bekkene i syd hadde gjennom vekslende tider varierende betydning for næringsgrunnlaget i denne skrinne skogbygda, og selv om driften naturlig nok aldri nådde det omfang som i Gjersjøelven, er det et viktig bidrag til vår historie.

Møllefundament nederst i Sætrebekken.

Januar 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
						1	2
1	3	4	5	6	7	8	9
2	10	11	12	13	14	15	16
3	17	18	19	20	21	22	23
4	24	25	26	27	28	29	30
5	31						

Gjersjøvassdraget

Her ser vi en del av Gjersjøvassdraget. Tusse i forgrunnen og Gjersjøens sydende i bakgrunnen. Midt i mot har vi bebyggelsen på Sætreskogen. Mellom Tusse og Gjersjøen går Sætrebekken som danner grensen mellom Ski og Oppegård. Tusse har sitt vesentlige tilløp fra Assurdalen, men også fra Vevelstad. Ved utløpet av Tusse var det tidligere en dam hvor en kunne regulere vannføringen til Nordlisaga som lå like nedenfor. Denne sagan var den største i distriktet og det står fortsatt store fundamenter igjen som tydelig viser dimensjonene. Nederst i Sætrebekken var det også en dam som regulerte vannføringen til en nedenforliggende mølle, tidligere sag.

Foto: John Myhre/Østlandets Blad 1974

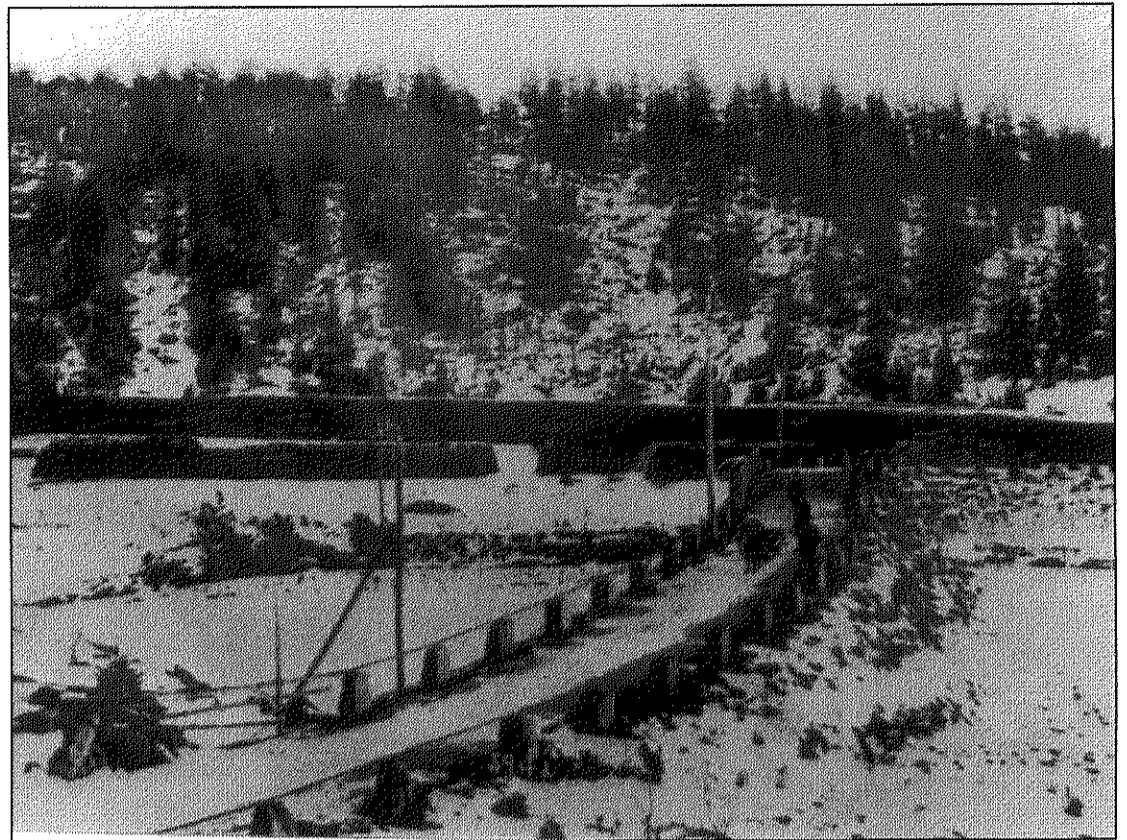
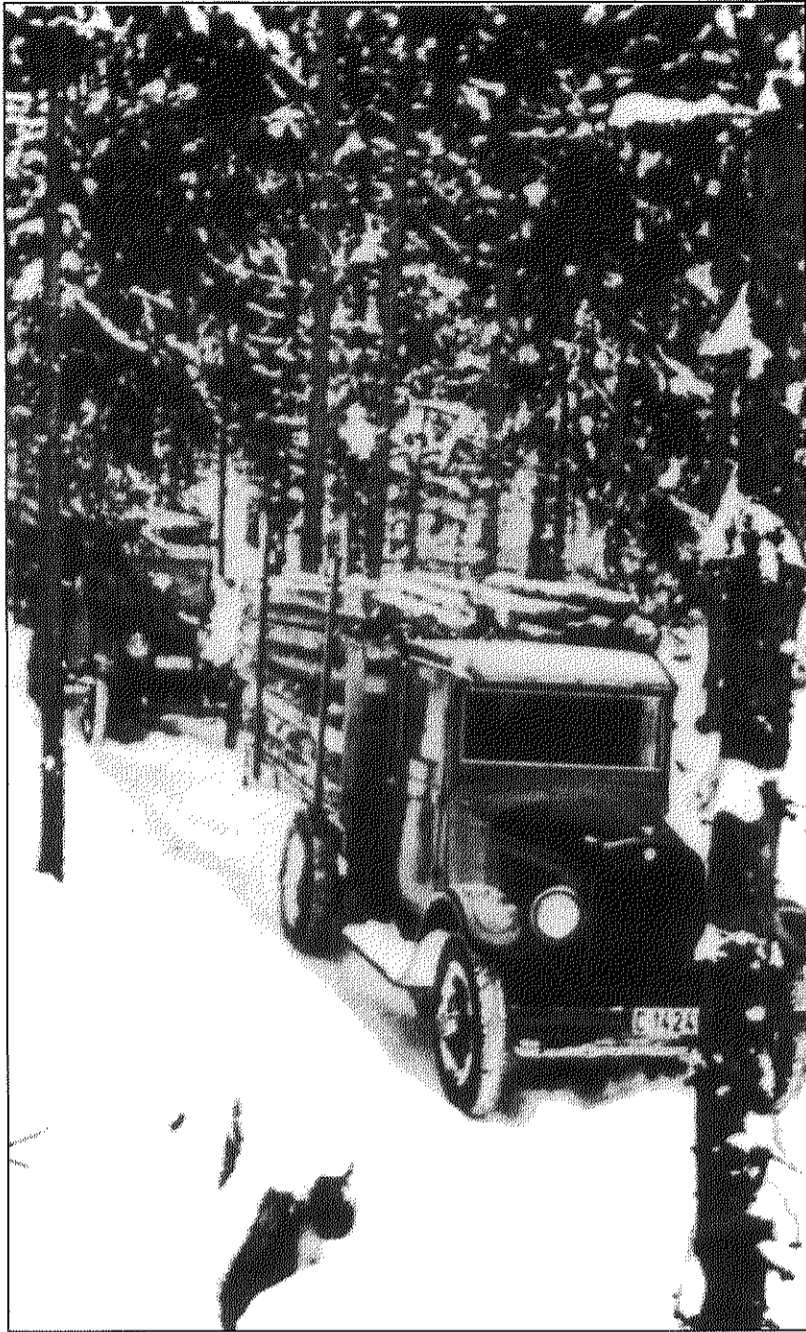

Februar 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
5		1	2	3	4	5	6
6	7	8	9	10	11	12	13
7	14	15	16	17	18	19	20
8	21	22	23	24	25	26	27
9	28						

Aktiviteter på Gjersjøen

Det har vært mange forskjellige aktiviteter ute på Gjersjøen opp gjennom årene. Travløp, billøp, fiskekonkurranser og lignende har samlet mange tilskuere og deltakere hit. Dette bildet er fra et travløp. Under de mange ulike arrangementene på Gjersjøen var gjerne Villa Sandvigen samlingsstedet der folk stimet sammen for å følge med på det som skjedde.

Tømmertransport

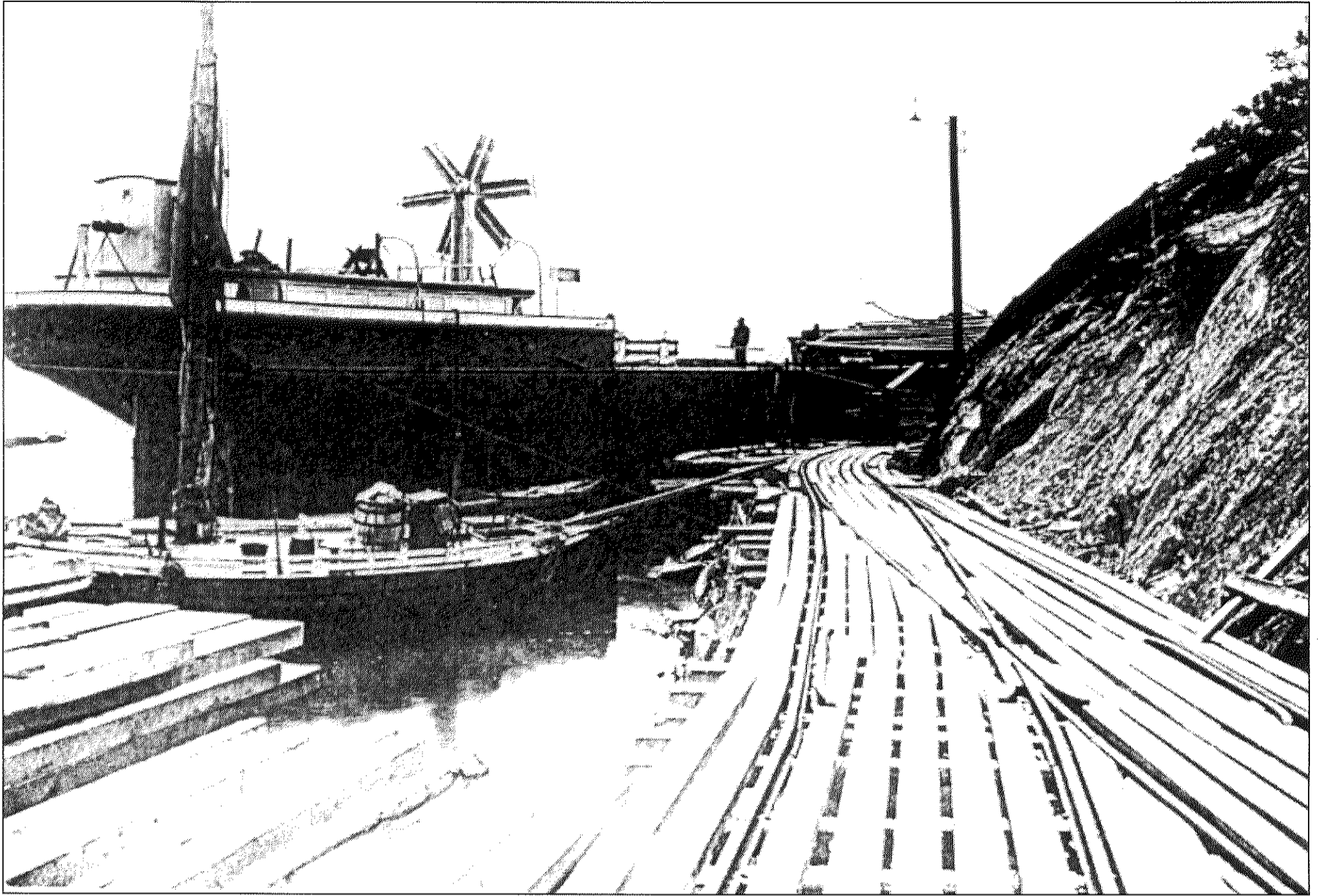
Den moderne tid har inntatt Ljansbruket. Tømmertransporten blir enklere og mer effektiv når bilen gjør sitt inntog. Hesten var nok nyttig fremdeles, men vi tipper at mange så det som et stort framskritt å kunne transportere tømmeret med bil. Bildet viser brukets første tømmertransport med bil i 1933.

Vedlager foran Rikeåsen

Dette bildet er fra ca 1910 og viser det store vedlageret som her strekker seg fra tidligere Fjøsanger og langt ned i nåværende Holteveien. Veden skal høyst sannsynlig fraktes med jernbane til Oslo. Fjøsanger kom opp senere og lå omtrent der treningslokalene til SATS ligger i dag. Foran og til venstre i bildet, kom Café Rasten opp.

Mars 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
9		1	2	3	4	5	6
10	7	8	9	10	11	12	13
11	14	15	16	17	18	19	20
12	21	22	23	24	25	26	27
13	28	29	30	31			

April 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
13					1	2	3
14	4	5	6	7	8	9	10
15	11	12	13	14	15	16	17
16	18	19	20	21	22	23	24
17	25	26	27	28	29	30	

Trelasthandel

Det var gode tider for trelasthandel på slutten av 1600-tallet og hele 1700-tallet med eksport til Nederland og England, senere også til Frankrike og Danmark. Etter 1814 ble det krise i handelen med England, og mange handelshus måtte gi opp, men fra 1830-tallet bedret det seg igjen. Handelen med England var særlig betydningsfull da det var hit den mest verdifulle lasten gikk.

Dette bildet, som er tatt av Skarpmoen ca 1930, gir et bilde av skipstrafikken i forbindelse med virksomheten ved Ljansbruket. Vi går ut fra at båten er en lekter siden den mangler master. Vindmøllen på båten hadde kanskje til hensikt å skaffe litt elektrisitet om bord?. Legg merke til trallebanene.

Mai 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
17							1
18	2	3	4	5	6	7	8
19	9	10	11	12	13	14	15
20	16	17	18	19	20	21	22
21	23	24	25	26	27	28	29
22	30	31					

Nedre Haugbro

Bildet er tatt av Skarpmoen og viser nedre Haugbro i Ski herred. Vi ser Gjersjøen i bakgrunnen. Navnet kommer antakelig av at plassen ligger ved en bro over Sætrebekken. Den ligger høyt og fritt over bekken – og høy bro, forvansket til Haugbro. I dag er broen en kavlebro, men tidligere var det en stenhvelvsbro her, altså samme type bro som veivesenet har bygget over Dalselven. Over Dalsbekken har det tidligere aldri vært noen bro, der var det vadested. Like nedenfor denne plassen var det Carl XII ble stoppet i 1716. Her ble Kongeveien sperret med tømmer og plank fra Sætresagen.

Sagbruksarbeidere

Bildet viser nederste oppgangssag i Gjersjøelva før 1908 da kraftstasjonen kom her. Nederste dam til høyre. Rundt 1860 var det trolig to møller og en sag i drift ved Øvre fall, og to sager ved Nedre fall. På flaten overfor de nedre sagene lå det en kruttmølle og en salpetermølle. Ljansbruket var den største arbeidsplassen i området og mange hadde følgelig sitt daglige virke her. Arbeiderne levde under harde og trange kår. Ved lokomobilsagene gikk arbeiderne i to skift, dagskift og nattskift. Ved vannsagen var det ikke skiftarbeid. Her var arbeidstiden fra klokken 07.00 til 20.00 med tre hvilepauser. Før trallene og trallesporene kom måtte arbeiderne bære plankene over lange strekninger. For at arbeiderne skulle se om natten, ble sagene opplyst av parafinlykter. Måneskinnsnetter ble hilst velkommen. Nistematen inntok arbeiderne i lokomobilskuret. Varmt var det ikke der ettersom den ene veggen var helt åpen.

Juni 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
22			1	2	3	4	5
23	6	7	8	9	10	11	12
24	13	14	15	16	17	18	19
25	20	21	22	23	24	25	26
26	27	28	29	30			

Juli 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
26					1	2	3
27	4	5	6	7	8	9	10
28	11	12	13	14	15	16	17
29	18	19	20	21	22	23	24
30	25	26	27	28	29	30	31

Vassbonn gård.

Bildet viser Vassbonn gård omkring 1930. Gården var en av de 17 middelaldergårdene i Oppegård. Til denne gården kom biskop Jens Nilssøn under sin visitasreise 1. mars 1594, og skrev: -" wi droge thil Gjerdsjøen der wi haffte en gaard kallis Vasbaatenn". Gamle folketellingsoppgaver viser at i 1865 bodde "husfader gårdbruker og leilending" Jens Andresen 57 år gammel fra Aas på Vassbund sammen med kone og seks barn mellom 12 og 28 år, samt det seks år gamle fosterbarnet Olufine Kristiansdatter fra Nesodden. Under byggingen av jernbanen i 1870-årene var det mange jernbanearbeidere som losjerte rundt omkring på gårder og husmannsplasser i distriktet. Vassbonn huset flere slike losjerende. Som det fremgår av artikkelen til Eivind Barca så tilhørte den første saken i Gjersjøelven denne gården.

August 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
31	1	2	3	4	5	6	7
32	8	9	10	11	12	13	14
33	15	16	17	18	19	20	21
34	22	23	24	25	26	27	28
35	29	30	31				

Camping

Bildet viser porten og vaktstua til Gjersjøviken sommercamp som ble anlagt i 1937. Campingen skal ha vært svært populær og ble den gang regnet som landets fineste campingplass. I tillegg var det også dyrepark her, og det var et dansegulv som også fikk bygdas ungdom til å trekke ned til sommercampen. Mange var det nok som opplevde romantiske sommeraftener- og netter her nede. Avstander brydde man seg neppe om i de lyse sommernetter. Vi har hørt om en ung gutt som fulgte sin utvalgte dame gjennom Ormeruddalen og helt til Hauketo. Om det ble noe resultat av denne omsorgsfulle gesten, vet vi ikke.

September 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
35				1	2	3	4
36	5	6	7	8	9	10	11
37	12	13	14	15	16	17	18
38	19	20	21	22	23	24	25
39	26	27	28	29	30		

Elektrisitetsverket

Bildet er fra ca 1935 og viser det private elektrisitetsverket i Gjersjøelva. Verket lå ved Øvre fall og ble bygget i 1915, samme år som Oppegård ble egen kommune, og var i drift frem til 1962. Verket fikk inntak fra Nydammen. Det private elektrisitetsverket drev en turbin som ga 250 hk. Opprinnelig var anlegget et likestrømsanlegg, men i 1933 ble det bygget om til vekselstrøm. Verket forsynte Ljansbruket med kraft til både sag og høvleri, samt belysning. Nedre mølle i Øvre fall ble revet for å gi plass til dette anlegget. Verket ble tatt i bruk i 1915.

Oktober 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
39						1	2
40	3	4	5	6	7	8	9
41	10	11	12	13	14	15	16
42	17	18	19	20	21	22	23
43	24	25	26	27	28	29	30
44	31						

Slorene

Slorene sett mot vest fra Bærøes eiendom Aspero (nedenfor Dalens gartneri). Vi ser den furukledde Holen-nebba til høyre i bildet. Lengst bak på bildet finner vi Sjeisåsen på Kurud-siden. Ytterst til venstre ligger Flauenberg og Nøstvedt skog. Fotografiet er tatt om høsten. Før isen la seg steg vannet så meget at det dekket sivet, og ga fin skøyteis!

Se ellers Eivind Barcas artikkel.

Skjærvika.

Bildet viser Skjærvika, en liten plass under Søndre Oppegård, beliggende tett inntil Gamle Mossevei på høyre side rett før Tyrigrava når man kommer nordfra. Omtalt som Skjærviken i kart fra 1879 og Skjærvigen i folketellingen fra 1891. Plassen er fra før reformasjonen og nevnes i 1400 som "i Skervikum". I 1723 omtales den som "Schierwigen" ved Grimo (Grønmo ved Oppegård kirke). Skriftlige opplysninger forteller at plassen en gang i katolsk tid ble testamentert til kirken mot at det skulle bes for eierens sjel.

Familien på Skjærviken: Bildet er tatt i Skjærvika 1937/38 og viser fra v. foran: Georg Dehli, Maren Engh (senere Dehli), Iver Høy. Bak fra v. Peder Engh, Jonna og Tor Engh, Sigrid Engh. Mosseveien ligger i bakgrunnen.

November 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
44		1	2	3	4	5	6
45	7	8	9	10	11	12	13
46	14	15	16	17	18	19	20
47	21	22	23	24	25	26	27
48	28	29	30				

Desember 2005

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
48				1	2	3	4
49	5	6	7	8	9	10	11
50	12	13	14	15	16	17	18
51	19	20	21	22	23	24	25
52	26	27	28	29	30	31	

Arbeidsfolkene

Det var en rekke arbeidsoppgaver knyttet til sagbruks- og høvlerivirksomheten ved Gjersjøelva. Det var sagmestere, flisetrillere, bakgutter, stuere, sjauere og fløtere, men også kontorister, formenn og andre. Mange av dem som arbeidet på bruket bodde på leilendingsbrukene og husmannsplasser under Ljans bruket. Selv etter at alle Ingiers husmannskontrakter gikk over til å bli forpaktningkontrakter i 1905, inneholdt kontraktene en viss arbeidsplikt. Man skulle arbeide på bruket i perioder, og om høsten og vinteren var det skogsarbeid. Ved Gjersjøelvas utløp lå det arbeiderboliger både på øst- og vestsiden. Dette bildet viser en rekke arbeidere, men historielaget har ingen opplysninger om hvor bildet er tatt og hvem som er avbildet. Derfor sender vi ballen videre til kalenderens lesere. Vet du noe om bildet, så tips Oppegård Historielag.

Barndomsminner fra Ljansbruket

Skrevet av Agnes Dæhlie med bidrag fra hennes bror, Arne Skålevåg.

Vi kom flyttende til Ljansbruket fra Kragerø i 1939. Far arbeidet i Oslo, så det var godt å få samlet familien. Det var ikke lett med husrom, men mors kusine, Anette Stubberud, fikk skaffet oss en leilighet i villa "Utsikten" eller "Tittut", som vi kalte det, på Ljansbruket.

"Utsikten". Utsnitt av en akvarell av Agnes Dæhlie.

Der var det bygget flere boliger: "Solerud", "Skillebekk", "Langstrøm", "Langbygningen" med flere.. Hvert hus med flere leiligheter for sagbrukets arbeidere med familier.

En liten kafé, drevet av Mina Edman like ved Mosseveien nedenfor Langstrøm, var det eneste stedet vi kunne få kjøpe melk og brød. Ellers måtte vi gå til Andreas Lies landhandel på Kolbotn eller ta bussen til Nordstrand.

Selv om noen av husene lå i Oppegård kommune, ble det til at alle barna gikk på Ljan folkeskole i Aker (nå Oslo). Vi fikk kjøre Ljansbrukbussen en vei og gikk den andre.

"Langbygningen" nord for Ingierstrandbroen har Fred Hallager Juel restaurert. Det gamle huset ved siden av var "kontoret" for sagbruksvirksomheten. Harris var kontorsjef og Torstein Julsrud fullmektig.

Ved den store saken på sletta (som nå er gjengrodd) ved Gjersjøelven var det full aktivitet, og det var store stabler med planker. Et forbudt lekeområde, men veldig spennende.

Vi var ganske mange barn - i forskjellige aldre. Det ble arrangert hopprenn i "Sagflisbakken", og vi kunne slett ikke forstå at gamle fedre, på over førti, turde hoppe der!

Om sommeren badet vi i Gjersjøelven - hadde en treflåte vi kunne stupe og hoppe fra rett før Ingerstrandbroen- der den gamle tømmerlåven ligger ennå, på den andre siden.

Ellers var det Hvervenbukta og Ingierstrand. Det var ikke innlagt vann, så det ble båret i bøtter opp "Sagflisbakken", klesvasken ble skylt i elven. Et slit for moren vår med en familie på seks.

Vi laget lekestue oppe i skogen av appelsinkasser og gamle bord, hadde huske og spilte ballspill.

Bær var det mye av i skogen. Ofte hadde mor nyknust blåbærsyltetøy på brødiskivene våre til frokost.

Vi bodde på Ljansbruket i 8 år - altså under hele krigen. Den 9. april hadde far våknet ekstra tidlig, så han satte på radioen og fikk høre om invasjonen av Norge. Det kom beskjed om at vi ikke skulle på skolen, så vi ble stående ute på fjellet og følge med i luftkampene over Oslo. Det var uvirkelig.

Senere kom jo tyske tropper marsjerende langs Mosseveien med feltkjøkken og kanoner. Vi følte oss små og redde.

Vintrene var kalde og stabile den gangen - vi gikk på skøyter både på Gjersjøen og på Bunnefjorden. Der måtte vi passe oss for råken til Nesoddbåten hvis vi turde skøyte så langt.

Under krigen hadde vi parsell med poteter og gulrøtter, samt, nærmest huset, fars tobakksplanter. Det var ingen biltrafikk å snakke om på Mosseveien, bensin var rasjonert, og få hadde privatbil.

De fleste fedrene arbeidet på sagbruket, bare far og et par andre arbeidet i Oslo.

Så kommer min bror Arnes erindringer (Han er ca 5 år eldre).

Som gutt på bruket var det aldri kjedelig. Vi fant på det utrolige - sommer som vinter. Vi hadde skogen, elva og sjøen å boltre oss i. Det var fisk i elva den gang, før noen karer fra Nordstrand stengte elva ved saga med 3 garn. De gikk på begge sider og pisket vannet med lange stokker. Da tok de også storgjedda i det siste garnet. De to første hadde den ødelagt. Det var den største og styggeste fisken jeg har sett, nesten som en stor krokodille.

Nederst i det siste lagerskuret, hvor sjøen gikk opp ved høyvann, lå vi gutta på magen, med snøret ned gjennom sprekker i gulvbordene; kjekset snøret med tyggegummi som agn. Aberet var at den som fikk fisk måtte kle av seg og krabbe opp elva og ta den av kroken.

Høvleriet var lagt ned og tomt, men det var en spennende lekeplass. På den nedre delen, omtrent der oppgangsaga ligger nå, var det et loft med store kister med gamle klær, mulig det var karnevalsutstyr, med fine Napoleonsuniformer og krinolinekjoler som vi prøvde. Men vi måtte passe oss for "Even" - vaktmannen.

På Hvitebjørnsiden, nedenfor kraftstasjonen (båtleringsplass nå) gikk hesten til Braathen og beitet. De dristigste red barbakk, men det var litt skummelt.

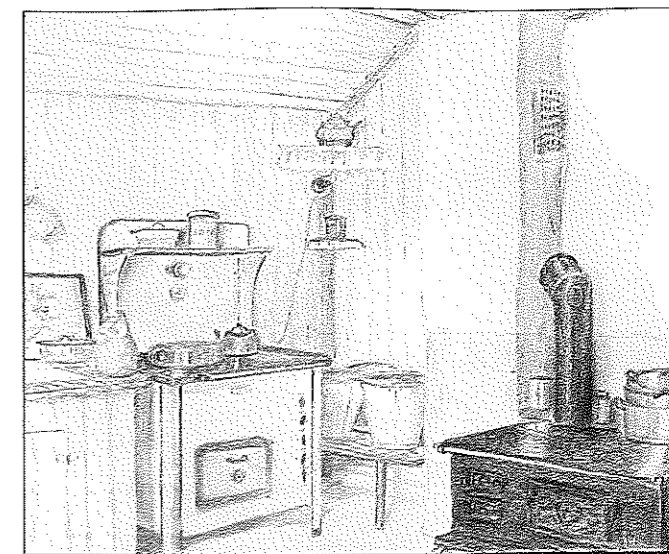
Vi bygde en hytte på Kruttmølleåsen med hemmelig kjeller. Der hadde "klubben" møter. Fotball spilte vi på sletta ved ila nederst i Sagflisbakken. Det sydligste målet var best for målmann for der var det mest sagflis.

Badingen skjedde mest i Hvervenbukta og på Ingierstrand. Faren til Odd var sjef der, så vi kom gratis inn.

Under krigen en gang røk snora til vimpelen på en av de tre mastene ved garderoben, så jeg klatret opp og dro den ned, til stor jubel fra de badende.

Vi var ikke redd for å gå den gang. En tur til basar på Svartskog var ingenting. Bare 1,5 mil!

Om vinteren var det like moro, utforløp i Sagflisbakken eller hopp i Kristianfjellet*) med verdens lengste ovarenn, nærmest en slalåmbakke, fra der Bosch ligger nå. Vi hadde også Hjortbakken ved Skjærvika, men dit var det langt å gå.

Kjøkkenet på "Utsikten" tegnet av Agnes Dæhlie da hun var 13 år.

Det var mange odølinger som hogg i "Tittut"-skogen under krigen. Det var utrolig å se hestene med store tømmerlass sitte på bakbena og skli nedover sagflisa.

Mange gutter var med fedrene sine og hjalp til med barking av silkekubb til Borregård. På Bestemorstranda ble det lov å bygge hytter under krigen, skjønt hytter var vel å ta sterkt i. De fleste var et reisverk dekket av tjærepapp og innvendig et sparsomt møblement, men familier bodde der hele sommeren, og fedrene tok første buss på jobb. Vi ble gode venner med barna - særlig jentene (!).

Under krigen var det farlig å bo på bruket. Det store luftvern batteriet på Nesodden (Varden) skjøt rett mot flyene som kom inn sydfra over Vindfangerbukta, Nesset og langs Svartskoglandet og Nordstrand. Vi kunne gå ut og plukke glødende splinter, så far bygget et tilfluktsrom ved "Tittut"-bekken.

Vi hadde villagris under krigen, og alle het "Pelle" selv om to var hunner. De spiste bare når mor ga dem mat.

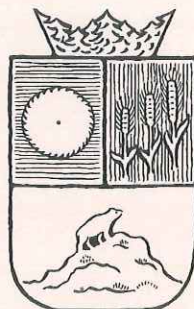
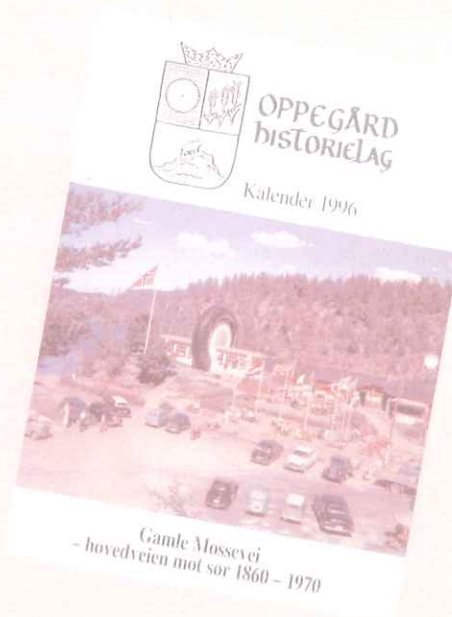
Det var kino på Samfunnet under krigen, med svenske filmer, spesielt husker jeg Alice Babs i "Swing it, magister'n" og Nils Poppe i militærfilmer. Hjemturen ned Mastemyrveien gikk forbi kirkegården. Det var for skummelt for de aller minste. De måtte følges til Ligårdsdelet, men gjennom skogen i stummende mørke gikk det greit.

*)Naboen het Kristiansen, derav navnet.

Oppegård historielags kalendere

- 1990: En hilsen til Oppegård kommunes 75-års jubileum.
1991: Diverse gamle bilder.
1992: Tema: Husmannsplasser. (Kun kopiutgave)
1993: Tema: Gjersjøen.
1994: Tema: Smålensbanen - om jernbanen gjennom bygda.
1995: Tema: Oppegårdkysten med jernalderboplasser og båttrafikk.
1996: Tema: Gamle Mossevei - hovedveien mot sør 1860-1970.
1997: Tema Skolene i bygda.
1998: Tema: Postkort og posthistorie fra Oppegård.
1999: Tema: Idrettslivet i bygda.
2000: Tema: Et tilbakeblikk.
2002: Tema: Det mangfoldige foreningsliv. (Utsolgt)
2003: Tema: Husene som forsvant. (Utsolgt)
2004: Tema: Næringslivet i bygda.

Disse kalenderne kan fortsatt kjøpes ved henvendelse til Kjell Dybdahl. Tlf. 66 80 95 05.

OPPEGÅRD HISTORIELAG

Bli medlem av historielaget du også.

Ring 66 82 03 78 eller e-post: info@oppegard-historielag.org

En stor takk

Vi takker alle som har bidratt til å gjøre denne kalenderen mulig.
Det er umulig å nevne hver enkelt.

Kalenderkomiteen som har bestått av:
Unni Fjell (redaktør), Kjell Dybdahl, Geir Bagge-Skarheim og Erik Ballangrud.

Besøk oss på hjemmesiden www.oppegard-historielag.org